

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: АСПЕКТИ ТА ПРАКТИКИ

УДК 351.862.4

В. П. САДКОВИЙ

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РЕФОРМУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Проаналізовано формування державних механізмів реформування системи підготовки фахівців з цивільного захисту. Розглянуто становлення системи і структури та основні напрями побудови професійної освіти, визначення нових підходів до інтеграції освіти та нормативне забезпечення цього процесу.

Ключові слова: державне управління, цивільний захист, надзвичайна ситуація, професійні стандарти

Forming of state mechanisms of reformation of the system of preparation of specialists is analysed on civil defence. Becoming of the system and structure and basic directions constructions of trade education, of decision of the new going near integration of education and normative providing of this process is considered.

Key words: state management, civil defence, emergency, professional standards.

У наш час вітчизняні сили реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру знаходяться на новому етапі будівництва, що викликано реформуванням служби цивільного захисту України та продиктовано умовами становлення, розвитку державної незалежності. Потребує реформування, відповідно, й система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах Державної служби України надзвичайних ситуацій, попит в яких значно зріс у зв'язку з необхідністю виконання завдань щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як в Україні так і за її межами.

Перед навчально-науковими закладами постали складні завдання, що обумовлені такими факторами: по-перше, необхідністю забезпечення ДСНС України кваліфікованими, ініціативними кадрами з ґрунтовною теоретичною і практичною підготовкою; по-друге, об'єктивною потребою в якісно новому рівні підготовки офіцерських кадрів, що зумовлено участю випускників ВНЗ у заходах в рамках міжнародного співробітництва в галузі реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, а також миротворчих місіях Організації Об'єднаних Націй за межами України; по-

третє, вимогою формування в молодих фахівців прагнення до безперервної самоосвіти, здатності й готовності постійно оновлювати здобуті у вищому навчальному закладі наукові знання, вміння, швидко адаптуватись до змін та корегувати свою професійну діяльність.

У вітчизняній науці процес підготовки офіцерських кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту не залишався поза увагою українських дослідників [1; 3; 4], які з самого початку намагалися з'ясувати для себе історію його становлення та розвитку.

Мета статті – проаналізувати стан нормативно-правового реформування системи підготовки фахівців державної служби цивільного захисту відповідно до нових освітніх стандартів

Система навчання та виховання кадрів для ДСНС України розглядається як складова частина загальнодержавної системи освіти. Її завданням залишається забезпечення підготовки фахівців такої номенклатури спеціальностей і в такій кількості, що потрібні для формування сучасної служби цивільного захисту.

Становлення елементів навчальної системи вітчизняних вищих навчальних закладів ДСНС тісно пов'язане зі створенням і функціонуванням підрозділів, покликаних для забезпечення навчального процесу. Робота в цьому відношенні розпочалась з початку 90-х рр. ХХ ст. із визначенням та реалізацією курсу на посилення кафедр кваліфікованими науково-педагогічними працівниками та формування нових кафедр, покликаних забезпечувати загальноосвітню та спеціальну підготовку майбутніх офіцерів-рятівників. Зміст освіти також потребував змін і вдосконалення, оскільки в різних закладах переважали відомчі підходи до формування навчальних планів і програм. Кожний навчальний заклад МНС України самостійно визначав перелік навчальних дисциплін і потім погоджував його з відомчим командуванням та Управлінням професійної освіти. Не існувало державних стандартів освіти. На початку 1990-х рр. у Міністерстві України тільки починали працювати над визначенням єдиних вимог до різних напрямів підготовки фахівців. Тому на початку реформи освіти на всіх рівнях керівництва не було визначеності щодо формування навчальних планів, програм, ОКР підготовки фахівців у сфері цивільного захисту та їх змістового наповнення. Через це програмні документи по кілька разів зазнавали переробки, що призводило до обрання сумнівних моделей підготовки фахівців та невиправданих фінансових і матеріальних витрат [1]. Перегляду навчальних планів і програм вимагала і переорієнтація їх на зміни у стратегічному, оперативному й тактичному застосуванні, що зумовлювало потребу у відповідній перепідготовці науково-педагогічного складу навчальних закладів.

Проте в перші роки з отримання Україною статусу незалежної держави, як свідчать існуючі документи, політика України щодо підготовки кадрів рятівників на початку 1990-х рр. претерпіла деяких суттєвих змін у гіршу сторону і визначалася такими факторами:

– у певних межах залишковим принципом фінансування;

- технократичним уявленням про соціальну роль фахівців із втратою особистістю свого загального духовного та культурного рівня;
- ізольованістю від світової освіти, ігноруванням її досвіду;
- певною затеоретизованістю психолого-педагогічної науки, відривом її від реального навчально-виховного процесу;
- недостатньою інтеграцією з фундаментальною та прикладною наукою, сучасними технологіями, засобами, що відповідають кращим світовим зразкам;
- недостатньою розробленістю всебічної системи мотивації навчання;
- недооцінкою значення самостійної роботи в системі навчання, у розвитку особистості;
- недосконалістю системи психолого-педагогічного супроводження підготовки фахівців;
- недостатньою соціальною та матеріальною забезпеченістю викладацького складу, майже цілковитою відсутністю стимулів для вдосконалення професійної майстерності;
- недостатньою відпрацьованістю системи атестації педагогічних кадрів та їх конкурсного відбору [3].

Отже, виходячи з цього, наприкінці ХХ ст. проблема створення нової, власної системи освіти та реформування навчальних закладів ДСНС України стала нагальною. Належало розробити принципово нові підходи до розвитку професійної освіти, а саме:

- здійснення реформ на основі пошукових засад, закономірностей і принципів, розроблюваних та досліджуваних психологією, педагогікою, соціологією, інформатикою, юриспруденцією тощо;
- використання національного та міжнародного досвіду;
- застосування функціонального моделювання на основі заданих цілей та функцій з метою створення системи, визначення її організації та управління; створення динамічної моделі, яка дала б змогу здійснювати адаптацію системи у процесі її функціонування до різних змінюваних умов.

Ця робота, як засвідчив досвід становлення та формування системи підготовки керівних кадрів наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., проводився в доволі складних умовах, зумовлених дією таких чинників:

- невизначеність структури та кількісного складу сил цивільної оборони;
- відсутність аналогів динамічного створення подібних систем як у світовій практиці, так і у практиці країн СНД;
- недостатня інформація щодо систем даної освіти провідних країн світу (структура, правові основи функціонування, органи управління, дидактичні, організаційно-методичні засади, зміст підготовки військових фахівців тощо);
- незавершеність розроблення загальнодержавної та відомчої нормативно-правової бази;
- нестабільність економічної та соціально-політичної обстановки в державі;

– потреба в кардинальній структуризації мережі навчальних закладів у порівняно стислі терміни та організації підготовки фахівців за повним переліком спеціальностей;

– необхідність вироблення та запровадження засад підготовки офіцерських кадрів цивільного захисту України, які відповідали б вимогам, що ґрунтуються на результатах сучасних теоретичних і практичних психолого-педагогічних досліджень, а також світовим тенденціям та національним інтересам [4].

Таким чином, за цих умов у стислі терміни керівництву країни належало вирішити такі першочергові завдання:

– вивчити досвід функціонування та розвитку систем професійної освіти провідних країн світу;

– розробити Концепцію системи підготовки офіцерських кадрів, обговорити її в широкому колі фахівців різних рівнів МНС України, академічних установ, урахувати висловлені пропозиції та запропонувати Концепцію для затвердження на державному рівні;

– розпочати розроблення нормативно-правових актів, спрямованих на втілення Концепції системи освіти в життя;

– забезпечити здійснення дієвої системи управлінських і контрольних функцій на всіх ієрархічних рівнях професійної освіти;

– проаналізувати наявний стан, штати і структуру мережі навчальних закладів та запропонувати найоптимальніший варіант її поетапної реструктуризації;

– передбачити та розробити систему заходів, спрямованих на розв'язання соціальних проблем, що могли виникнути у процесі роботи над створенням української системи освіти.

Отже, з кінця 90-х рр. ХХ ст. керівництво країни вже розуміло, що повинні бути визначені напрямки формування механізмів безпеки на дво-сторонньому, регіональному і глобальному рівнях.

Докорінне реформування наявної освітньої мережі та побудова нової системи підготовки керівних кадрів на рівні світових стандартів і національних інтересів мали закласти основи відродження національних традицій у Міністерстві України з питань надзвичайних ситуацій на ґрунті державності та створення демократичного суспільства.

Після проголошення незалежності Україна дістала можливість розвивати власну освіту та науку в національних інтересах, спираючись на сучасний рівень розвитку цієї галузі в передових країнах світу. Створення національної освітньої системи, її докорінне реформування мали закріпити основи розпочатого відродження українського народу на ґрунті державності та демократизації суспільства, вивести науку і техніку, промисловість і сільське господарство, культуру і соціум на якісно новий рівень.

Створення та реформування системи підготовки кадрів МНС України як вимагало, так і подовжує наголошувати на врахуванні принципово нових підходів до розвитку освіти: інноваційного уявлення про місце фахівця в

сучасному інформаційному світі в умовах світових інтеграційних процесів та локальних конфліктів; дотримання принципів, що досліджуються психологією, педагогікою, соціологією, інформатикою, юриспруденцією; використання національного та міжнародного досвіду; застосування функціонального моделювання на основі заданих цілей і функцій із метою створення системи та визначення процесу управління.

У цих умовах у стислі терміни було вирішено такі першочергові завдання: вивчено досвід функціонування та розвитку систем професійної освіти провідних країн світу; розроблено Концепцію системи освіти, низку нормативно-правових актів, спрямованих на втілення її в життя; забезпечено впровадження чинної системи управлінських та контрольних функцій на всіх ієрархічних рівнях освіти; розпочато поетапну реструктуризацію мережі вищих навчальних закладів; передбачено систему заходів, спрямованих на розв'язання соціальних проблем, що могли виникнути у процесі роботи над створенням СВО.

Отже, основними напрямками діяльності у сфері професійної освіти протягом першого та другого періодів були: розроблення нормативних документів для функціонування ступеневої освіти; забезпечення МНС потрібною кількістю фахівців за всією номенклатурою спеціальностей; подальша структуризація мережі навчальних закладів для підготовки офіцерів кадру для МНС, а зараз ДСНС, удосконалення системи управління; формування Переліку спеціальностей та спеціалізацій підготовки фахівців; організація підготовки фахівців зі спеціальностей, близьких до цивільних, у цивільних ВНЗ; визначення нових підходів до інтеграції освіти та нормативне забезпечення цього процесу; розширення наукових досліджень із психолого-педагогічних проблем професійної освіти; навчально-методичне забезпечення навчального процесу за новими кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами; розроблення і впровадження централізованих, регіональних та локальних автоматизованих систем управління підготовкою фахівців; здійснення чинних заходів щодо підвищення дисципліни, організації служби військ.

Література:

1. *Доманський В.* Організаційні і правові питання державного управління у сфері пожежної безпеки України : дис. ... к.ю.н. / В. Доманський. – К. : НАДУ, 2004. – 211 с.
2. Державні стандарти професійної освіти: Теорія і методика. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 367 с.
3. *Журавський В. С.* Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К. : ВД “Ін Юре”, 2003. – 416 с.
4. *Кравцов В. О.* Національна безпека України: проблеми і шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів / В. О. Кравцов, І. Ф. Бінько ; Рада нац. безпеки і оборони України ; Нац. ін-т стратегічних дослід. – К., 1998. – 54 с.

Надійшла до редколегії 19.06.2013 р.